

d'ells manllevat del català en aquella llengua, i els altres igual antics en totes dues).

Car els qui han fet això ho han fet prenent la còmoda i irresponsable posició de no preocupar-se més que del castellà recent, i ni tan sols examinar si en castellà el mot està documentat abans o després que en la nostra llengua. Ara bé, en el castellà medieval *bonito* i *bonico* són tan inusitats com en la nostra llengua literària medieval. Es tracta de mots del llenguatge popular, mirats severament pels escriptors aristocràtics i més tradicionalistes, i que per tant no eren admesos en el llenguatge de les cancelleries ni dels grans clàssics. Però pertanyien des de segles a la llengua viva. No és aquest l'únic cas en què a Mallorca tals mots afectius han estat eliminats (la ferotge repressió i reacció contra agermanats, moriscos i xuetes allà ha estat causa de tantes mutilacions!).

El fet indubtable és que *bonic* degué ser per molts segles un mot de to molt familiar o vulgar, mirat de mal ull pels cercles dominants de tot arreu. A Mallorca i Menorca les parelles de consonants *b-v* i *yl-ll* no s'han confós mai: això fa que allà no hi ha hagut mai perill de malentesos entre *bell* i *veyl* ('vell, ancia'), que ha conduït a les fortes limitacions amb què *bell* ha hagut d'usar-se a totes les zones hegemòniques dins la llengua del Continent, que els confonen per tot.

Factor que contribuï decidivament al prestigiament cada cop més gran de *bonic*, fins a arribar a ser la principal expressió adjectiva del judici estètic favorable des de València fins a Barcelona i Perpinyà, des de Roses fins a Fraga. Admetre que un mot així pugui tenir res de castellanisme és quasi absurd. Ni el mot presenta cap senyil fonètic o semàntic d'estrangerisme, ni en castellà o aragonès té documentació més antiga que en la nostra llengua; justament l'absència total del mot en gallego-portuguès és un indicatiu del seu centre de gravetat es troba més aviat cap a l'Est que cap a l'Oest de la Península.

Ben entès, *bonic* no es troba en cap dels nostres clàssics medievals; però és clar que «la professó anava per dins»: el mot s'usava vulgarment. Després de la gran guerra civil del S. xv, la noblesa comença a mirar amb tebior creixent la nostra llengua literària, comença aviat la decadència literària en l'esfera culta, i la literatura nostra es refugia cada vegada més en la cançó popular. Des d'aquest punt atrenca la valorització de *bonic*. Recordem bells versos de les seves obres mestres: «A Aragó hi ha una dama / que és *bonica* com un sol, / té la cabellera rossa: / li arriba fins als talons» («bonica com un fil d'or», versió del Penedès: *Romillo*, de Milà, 218.1); en la *Cançó dels Tres Tambors* «no en sento grat de vós / ni de la vostra filla, / que allà en el meu país / n'hi ha de més *boniques*» (ib., 214.16). Són segurament dues de les cançons més antigues entre les populars: no vacillaria a creure que ja vénen del S. xvi almenys.

És clar que apareix sovint a moltes altres de menys famoses però en part potser no menys antigues: «un infant *bonic* com una estrella» en una de les nades

més conegudes (115, en la 1.ª ed. del Milà); en la cançó de la Viuda (*Romillo*, 204) que potser ja és medieval si fem cas del detall que el marit absent se n'ha d'anar «a la Romania» (v. 5, cf. vv. 13, 31, amb el mot deformat, o bé es refereix a les guerres contra els turcs en el S. xvi, Lepanto, 1577?, al més tard): «ay mare, la mare, / quin vestit duria? / el de tissú d'or / y de seda fina // o el de Sant Josep / per 'nà més *bonica*?», v. 233; «té el marit que és mort, / y ella va *bonica*!», v. 26; i en la versió de Ripoll, C, «entrant de la Iglésia / els àngels li diuen: / *bonica* és la dama / que s'ha quedat viuda». I és clar que apareix en d'altres de més modernes: «yo *bonich* y tu *bonica*: / tots dos nos podem casar...» (ib., 320b).

Com a textos exactament datables, en tenim ja uns quants del S. xvi: «feren molt *bonico*» en una carta d'una noble dama catalana datada de 1537 (H. Anglès, *La Mús. en la Corte de Carlos V*, 83n.), però escrita a Valladolid, ço que potser explica en aquest cas la forma en -o; el dicc. Nebrissensis de Fra G. Busa, 1507, ja recull *bonica cosa*, si bé cal reconèixer que guarden sever silenci la major part dels diccionaris fins a data molt recent (Joan Esteve, OPou, Lacav. i totes les eds. del *DTorra*: evidentment la sentència condemnatòria del llenguatge aristocràtic seguia en vigor). Apareix, però, *bonicament* en les *Faules Isòpiques* (1550-76, *AlcM*) i *boniquesa* molts cops en el «Boades» (veg. el *DBal.*), però ja és sabut que aquesta obra s'escriu en realitat en el S. xvii, per més que estergeixi grosserament la llengua medieval. Hi ha un curiós exemple força anterior en un passatge de JRoig, *Spill*; quan la deshonest muller que amenaça amb divorciar-se perquè «no en té prou d'aquell infeliç»: «un cos tan bell, / alt com plançó, / ab un beçó / chich, caganiu, / sech, renadiu, / flach, setmesí, / avar, mezquí, / menj' a *bonico*, / caga poquico!, / sart, mirmidó / —pus ver, capó!— / só emparellada», v. 2785. És aragonès, això? Potser sí. Però en tot cas fixem-nos que les eds. separen malament *menja bonico*, ço que no té sentit. Per força s'ha de tractar de l'ús adverbial a *bonico* 'a poc a poquet'. Un infeliç que ni tan sols té gana, i menja de mica en mica, per poder pair bé, i després... «poquico», és clar.

¿Per què aquesta valenciana desvergonyida diria ací dos versos miig en aragonès i tanmateix usa el cat. *menja*? Quan J. Roig cita una frase aragonesa, ho diu, i tots els mots són en aragonès llavors.¹ Potser més aviat una romanalla mossàrab que quedava aleshores en el llenguatge morisquejant d'aquella «aljamia dels de Torrent e Paterna» en què professa Jaume Roig fer parlar els seus personatges. I de tota manera és segur que si bé avui *bonic* és la forma predominant en terres valencianes, aquesta forma mossàrab roman en ús en diversos llocs; només és que el mateix caràcter arcaïtzant del llenguatge de les zones en qüestió, i francament pur, net de castellanismes, ens mostra justament que allí és on un aragonesisme és més dubtós que no ho seria en zones com l'Horta o el Baix Palància. Però *boniko* sento a Rossell en el Baix